

VĚCNÁ VÝPOVĚĎ O TOM, CO ZNAMENÁ BÝT ROM

Patrik Banga: Skutečná cesta ven
Host, Brno 2022, 216 s.

Josef Prokeš

Běžný čtenář obvykle rád nahlédne do prostředí nějaké minoritní komunity, ať již perspektivou pojatou čarovně umělecky, nebo suše realisticky. Ten druhý pohled, syrově nepřikrášlený, zvolil Patrik Banga pro vyličení své skutečné cesty ven z uzavřených romských komunit do naší většinové společnosti.

Novinář Patrik Banga (1982) je i hudebník, moderátor a podnikatel v IT. Od roku 2007 působí v redakci zpravodajského serveru iDNES.cz. Mimo jiné se podílel na dokumentárním filmu *Ghetto jako systém* (2012) a jeho blog má přes milion návštěvníků. Teď tedy v knize prezentuje svůj skutečný příběh cesty malého Roma z komunity pražského Žižkova devadesátých let až do dneška. Pro mě znamenalo čtení jeho knížky otřesný zážitek paradoxně umocněný věcným, publicistickým stylem, neždímajícím ze čtenářů za každou cenu emoce.

Knížka je psána jako osobní výpověď autora v první osobě a její kompozice jednoduše postupuje od dětství pisatele do jeho dospělosti. „*Parta hochů od Bobří řeky, jak jsem přezdíval skupině místních kluků, žila úplně jinak, než jsme žili my. Co na tom, že většina Romů neměla tušení, kdo jsou Foglarovi Hoši od Bobří řeky. Tihle gádžové byli vzorem ctnosti. Bez ohledu na to, že se z některých později stali alkoholici.*“ Takhle Patrik Banga již v dětství svoji komunitu odlišuje od většinové společnosti a nachází subtilní momenty průníků obou množin: „*Tenhle moment se mi navždycky vryl do paměti jako okamžik, kdy jsme byli chvilku jako kamarádi, ale potom zase cikáni.*“ Časem je hoch přeložen ze své původní školy na Fakultní základní školu Havlíčkovu náměstí, což komentuje následovně: „*Ocitl jsem se v ústavu, který odpovídal příšernému filmu Bastardi. Myslím, že se (ne) režisér toho braku inspiroval právě na Havlička.*“ Na téhle základní škole platilo podle Bangy zásadní pravidlo – silnější vyhrává.

A byla to škola veskrze nechtuná: „*Vrcholem nechtunosti byl učitel matematiky Vorel. Zrzavý trpaslík v kostkované košili, který nás neoslovoval jinak než černé huby... Snad nikdo mi v životě neřekl tolikrát černá hubo jako učitel při hodinách matematiky.*“

Příhody z doby dětství a dospívání se vrší a je pouze na čtenáři, zda a nakolik si dokáže odfiltrovat subjektivní perspektivu autorova nazírání: „*A najednou padl dotaz, kde jsme ukradli ty kytary. Vůbec jsem tehdy nechápal, co tím policajti myslí, a tak jsem se zeptal. Dostal jsem facku, že jsem druhou chytil o zábradlí, u kterého jsme stáli. Všechny nás tehdy sebrali a odvezli na policejní stanici v Lupáčově ulici. Bylo mi třináct a prvně v životě jsem měl pouta a ruce za zády.*“ V následující kapitole autor popsanou příhodu vysvětluje takto: „*... když jsem později pracoval s jedním policistou, který v tu dobu na Žižkově sloužil, řekl mi úplně na rovinu, že pro ně to byl způsob, jak zabít čas a utužovat v Romech strach.*“

Na popsanou skutečnost si dovolím reagovat vlastní zkušeností. Před dvěma desítkami let jsem se v noci vracel z oslav narozenin kolegy a na tramvajové zastávce Hrnčířská (když už Patrik Banga výslovně uvedl policejní stanici v Lupáčově, činím tak rovněž) mě dva Romové zezadu úderem do hlavy srazili na zem, kopali do mě a rvali mi z rukou aktovku. Držel jsem ji ze všech sil a křičel pomoc, policie, přepadení, ale nikdo z okolních obyvatel policii nezavola. Aktovku jsem tehdy uhájil, loupežníci utekli a já se zkrvavený dovlkl domů. Nic jsem nikam nehlásil a nikomu si nestěžoval, podobně jako Patrik Banga. V obecné rovině tedy nejspíš platí, že takhle horká mince má dvě strany.

O něco dále již pisatel stratifikuje ze svého hlediska naši tehdejší společnost následovně: „*Ke gádžům, Romům, olašským Romům a křesťanům pro mě tou dobou přibýly další dvě skupiny. Nacisti, kteří si tehdy říkali skinheads, a policajti, se kterými jsem už měl zkušenost [...]. Ze všech jsme měli strach. Paradoxní je, že původní skinheads byli patrioti, odpůrci rasismu a drog, ale bez vazeb na politiku. V českých poměrech to byli vyholení opilci, co nosili zelené bundy a bílé tkaničky v těžkých kožených botách. Vidět jste je mohli na politických akcích doktora Sládka. Za jeho fašistické*

názory by se nemusel stydět ani Adolf Hitler. A rozhodně jste je mohli vidět na každém koncertě kapely Orlík, ta byla pro skinheady něco jako Karel Gott pro důchodce.“

V dalších kapitolách se peripetie pisatelova života odvíjejí dál a dál. Třeba z jeho dvojčete, klučiny, co lezl do zadku učitelkám a pořád se jenom učil, aby se zavděčil, se stává rapper Gipsy. V textu jsou výslovně jmenováni lidé, kteří autorovi podali ruku, když mu bylo nejhůře. Až u nich si uvědomil, že „*není gádžo jako gádžo*“. Pročteme se i k okamžiku, kdy se k Patriku Bangovi poprvé policajti chovali jako k člověku: „*Nikdo na mě neřval, nikdo mi nenadával.*“ Zajímavý pro mě rovněž byl autorův názor na drogy a s potěšením jej ocituji: „*Neměl jsem ani trošku pochopení pro lidi, co brali drogy. Mohli si totiž vybrat. Kdo říkal třináctiletým spratkům, že mají čichat toluen? A kdo říkal všem těm bohatým gádžům, že si mají šlehat piko? Mě by sakra ani nenapadlo si kupovat drogy, protože daleko víc než drogy jsem potřeboval něco na sebe!*“

Z celé knihy mě nejvíce zaujala desátá kapitola věnovaná paní Zezulkové. U téhle právničky v kanceláři na Tylově náměstí maminka autora knihy uklízela a syn Patrik jí chodil pomáhat. Četl si při té příležitosti v knihách s právní problematikou a paní Zezulková jej nejenom číst nechala, ale vysvětlovala mu to, čemu nerozuměl. V její kanceláři si také měl možnost vyzkoušet svůj první počítač. Ten stál v té době čtyřicet jedna tisíc korun, což pro většinu národa představovalo deset měsíčních výplat. Chlapec uměl za pár měsíců používat T602 a podle zadání přepisoval ručně psané texty. A jednou mu paní Zezulková oznámila, že mu věnuje jeden z počítačů, které vyřazuje z kanceláře. Najednou tedy vlastnil sen každého tehdejšího kluka, s disketovou mechanikou, monitorem, klávesnicí a myší; navrch dostal i jehličkovou tiskárnu Epson. Byl to od jmenované paní zajisté čin hodný obdivu a Patrik Banga příležitost věru nepromarnil. Jsem popsanou skutečností dojatý snad i proto, že jsem v přibližně stejné době sám zápolil s přechodem od psacího stroje Consul na T602. Já si ovšem vyřazený počítač koupil za své našetřené peníze od vojáků.

Recenzovaná publikace obsahuje spoustu konkrétních informací, na něž si pamětníci

možná vzpomínají. Třeba smrt Milana Lacka v Orlové: „*Lacko chránil svoji dceru a jejího přítele před nácky, kteří je napadli. A když ho náckové zmlátili, nechali ho ležet na silnici, kde ho přejel policajť.*“ Závěrečné kapitoly jsou podle mého názoru už jaksi navíc věnovány humanitární katastrofě na Balkánu, kde byl autor osobně přítomen zkáze po náletech NATO. Ani zde již tak dost šokovaným čtenářům Banga optimismu do duší nepřidá: „*Většina pomoci od zahraničních neziskovek vůbec nepřišla k lidem, ale k překupníkům, kteří veškeré oblečení, hygienické nebo zdravotnické potřeby prodali na černém trhu.*“

Předloženou změt informací se naše psychika po nějaké době již vzpírá vstřebat. Do značné míry to zachraňuje nápadité grafické řešení knížky, spousta dobových fotografií a zajímavá obálka. Je na ní fotka chlapce se žvýkačkou (snad samotného Bangy) stojícího na vlakových kolejích. Je to banálně romantizující, ale účinné. Faktografický text sám o sobě po čase čtenáře unaví. Měl jsem pocit, jako kdyby jej psala umělá inteligence a jen pro vsugerování člověčiny na straně 120 v konci šestého řádku naschvál vypustila písmeno. Každopádně tahle publikace čtenáře nenechá lhostejným a vyvolá v něm řadu úvah. Třeba nad tím, zda se menšinová romská komunita opravdu má rozpustit v té naší většinové, či jestli si nemá ponechat svoji autenticitu.

U autora oceňuji jeho schopnost vymanit se z kulturní predestinace a ve svém spontaneitou poznamenaném textu nepodléhat zhoubnému sentimentu jednostranného pohledu. Velmi bych uvítal, kdyby Patrik Banga v budoucnu svůj literární talent zúročil původní uměleckou prózou, v níž by předložený materiál prohnětl, dal vykvasit a vypekl na ohni pod hvězdnou oblohou své imaginace. Tu prózu bych si pak rád přečetl i zrecenzoval. Každopádně v dnešní době, kdy si se stále větší naléhavostí uvědomujeme prohlubující se kulturní, sociální, ekonomickou a názorovou propast na půdě naší „nevraživé společnosti“, je jeho knížka *Skutečná cesta ven* zajímavá a přínosná. ■